

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ НАЗАРЕНКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Наказ від 18.03.2026 № 72/но

В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації вчителів та асистентів вчителів
закладів загальної середньої освіти
“ТЕХНОЛОГІЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ”

Хмельницький
2026

Розробник: Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (Бирко Надія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка).

Напрямок підвищення кваліфікації:

інклюзивна компетентність, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища

Термін дії програми: 01.06.2026 – 01.06.2031 року

Рецензенти:

Віра Гуменюк, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувача кафедрою менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Лариса Данильчук, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

©Бирко Н.М.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми підвищення кваліфікації обумовлена реформуванням системи освіти в Україні, що реалізує одну із важливих цілей – «Якісна освіта» в контексті Цілей сталого розвитку, які прийняті усіма країнами світу задля запровадження позитивних змін для людей і планети, визначених на період до 2030 року.

Зазначимо, що Цілі сталого розвитку – це загальний заклик до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всіх людей у світі. ЦСР працюють у дусі партнерства і спрямовані на правильний вибір з метою стабільного підвищення якості життя для майбутніх поколінь.

Якість освіти безпосередньо забезпечує головне право на освіту, гарантуючи в Україні створити рівні умови доступу до якісної освіти (Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017р. ст.3).

Впровадження концепції Універсального дизайну в сферу освіти в Україні – є реалізація 4 цілі сталого розвитку «Якісна освіта» і передбачена Законом України «Про освіту». В загальних положеннях розділу I зазначено трактування термінології «Універсальний дизайн у сфері освіти».

Реалізація та поширення концепції універсального дизайну підтримується в рамках діяльності Спільної Програми «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні», що впроваджується Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародною організацією праці (МОП) у партнерстві з Міністерством соціальної політики України та Національною асамблеєю інвалідів України.

Програма «Технологія універсального дизайну в освітньому процесі» є актуальною і необхідною в сучасному світі освітянській спільноті в контексті європейського професіоналізму з метою обізнаності, адаптації та впровадженні універсального дизайну в педагогічну діяльність. Відповідно до нових професійних ролей педагогів, ознайомлення з концепцією універсального дизайну допоможе педагогічним працівникам сформувати компетентності, необхідні для сприйняття, адаптації й впровадження інноваційних технологій та спеціальних методик в роботу з дітьми з особливими освітніми потребами; створити комфортне інклюзивне середовище для всіх учасників освітнього процесу; забезпечити реалізацію освітніх проектів національного масштабу, здатність витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг.

Зміст програми полягає у вивченні стратегії «Універсального дизайну», яка спрямована на те, щоб проектування і компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікацій, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування. Це економічно ефективний підхід, тому що задовольняє потреби всіх

користувачів вже на початковому етапі розробки та проектування і виключає майбутні нераціональні витрати. В основі універсального дизайну – повага до прав людини.

Головною метою курсу є ознайомлення слухачів з концептуальними основами універсального дизайну в контексті цілей сталого розвитку і застосування даної категорії в освітній сфері задля покращення умов якісного навчання дітей з різними можливостями; поширення та застосування в практичній діяльності принципів універсального дизайну та стандартів доступності, що забезпечать включення і участь людей з інвалідністю у всі сфери життєдіяльності суспільства; подолання існуючих бар'єрів, які заважають або обмежують рівний доступ до послуг і об'єктів, призначених для широкої громадськості.

Цільова група: вчителі закладів загальної середньої освіти, асистенти вчителів.

Обсяг (тривалість): 16 годин (0,5 кредиту ЄКТС), з них лекції – 8 год (50 %); практичні роботи, діагностика результатів навчання – 8 год (50 %).

Особливості реалізації програми: зміст програми об'єднано у два навчальні модулі. Реалізація програми ґрунтується на поєднанні теоретичних занять та практико-орієнтованих форм роботи. Тривалість програми - до 2 тижнів. Для успішної реалізації практичного компоненту програми слухачам рекомендується приєднуватись до онлайн-занять з персонального комп'ютера або ноутбука.

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна.

Заняття проводяться з використанням Google Meet та середовища Google Classroom.

Мета підвищення кваліфікації:

- ознайомлення слухачів з поняттям та функціями універсального дизайну і застосування даної концепції в освітній сфері;

- вдосконалення умінь застосовувати в практичній діяльності принципи універсального дизайну в освіті, подолання існуючих бар'єрів, які заважають або обмежують рівний доступ до освітніх послуг особам з особливими потребами;

- розвинути навички впровадження та дотримання сучасних стандартів архітектурної доступності закладів освіти, задля покращення умов і включення людей з інвалідністю в освітню сферу життєдіяльності;

- поглибити знання педагогічних працівників з підходом універсального дизайну в навчанні, основними завданнями УДН, універсальною моделлю навчання, підходами УДН щодо подолання бар'єрів освітніх програм;

- удосконалити компетентності щодо поширення та застосування в практичній діяльності принципів універсального дизайну в навчанні;

- сприяти формуванню навичок дотримання та використання ключових категорій доступності навчального середовища на уроці задля покращення умов якості для кожного здобувача освітніх послуг.

Завдання підвищення кваліфікації:

1. Ознайомити слухачів із основами теорії і практики концепції універсального дизайну в освітній сфері;
2. Розглянути нормативно-правові документи щодо впровадження універсального дизайну в освітній сфері України;
3. З'ясувати зміст категорії «Універсальний дизайн у сфері освіти» визначеної в Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року;
4. Визначити поняття та функції універсального дизайну в освіті;
5. Переконатися у необхідності впровадження концепції УД в освіті, задля створення умов доступності всіх здобувачів освіти, враховуючи статистичні дані Всесвітньої організації охорони здоров'я;
6. Обґрунтувати принципи універсального дизайну в освіті, розкрити суть кожного з принципів та навести практичні приклади;
7. Проаналізувати ключові якості інноваційного освітнього простору, які забезпечують реалізацію сучасних підходів в освітній сфері;
8. Розглянути теорії доступності та безбар'єрного середовища щодо становлення концепції універсального дизайну в контексті досліджень праць зарубіжних науковців та практиків;
9. З'ясувати зміст категорій «Доступність» та «Розумне пристосування», значення їх для кожного здобувача освітніх послуг;
10. Визначити пріоритетність критеріїв організації безбар'єрного архітектурного середовища;
11. Ознайомити слухачів із підходом універсального дизайну в навчанні, основними завданнями та функціями УДН, універсальною моделлю навчання;
12. Розглянути домінуючі стилі навчання дітей щодо сприйняття та засвоєння інформації;
13. З'ясувати основні підходи УДН щодо подолання бар'єрів освітніх програм з метою залучення всіх дітей до навчальної діяльності;
14. Визначити поняття «адаптація», «модифікація» та їх значення в навчальному процесі;
15. Обґрунтувати принципи універсального дизайну в навчанні, розкрити суть кожного з принципів та навести практичні приклади;
16. Проаналізувати ключові категорії доступності навчального середовища на уроці;
17. Сприяти професійному і особистісному розвитку слухачів і стимулювати їхню самореалізацію у практичній діяльності;
18. Формувати вміння впроваджувати концепцію універсального дизайну в навчальну діяльність, забезпечуючи рівні права для кожної особистості.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- **предметно-методична (А2):** здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти; адаптувати зміст навчальних предметів (інтегрованих курсів) до потреб здобувачів освіти; створювати умови для формування і розвитку в здобувачів освіти ключових компетентностей, наскрізних умінь;

- **психологічна (Б1):** здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан;

- **емоційно-етична компетентність (Б2):** здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами;

- **компетентність педагогічного партнерства (Б3):** здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатність працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами;

- **інклюзивна компетентність (В1):** здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; обирати й застосовувати інструменти для інклюзивного навчання, принципи й стратегії універсального дизайну й розумного пристосування для забезпечення доступності освітнього середовища;

- **організаційна компетентність (Г2):** здатність організовувати процес навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти;

- **здатність до навчання впродовж життя (Д1):** здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег, здатність до інноваційної діяльності.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- теорії і практики концепції універсального дизайну в освітній сфері життєдіяльності;

- нормативно-правових документів щодо впровадження універсального дизайну в освітній сфері України;

- завдань та функцій універсального дизайну в освіті та навчанні;

- застосовувати в практичній діяльності основи концепції універсального дизайну;

- принципів універсального дизайну, які потрібно враховувати при плануванні, проектуванні та організації діяльності;

- основних сфер застосування універсального дизайну та категорій населення, які найбільше потребують впровадження концепції універсального дизайну;

- основних підходів УДН щодо подолання бар'єрів освітніх програм;

- підбирати гнучкі способи, методи, прийоми навчальної діяльності задля забезпечення якісної освіти усіх дітей класу;
- доступності навчального середовища на уроці враховуючи п'ять категорій доступності;

Уміння:

- застосовувати принципи універсального дизайну при плануванні, проєктуванні та організації будь-якої діяльності;
- створювати інклюзивне середовище, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню особистості, враховуючи підхід універсальності;
- дотримуватись принципів толерантності при реалізації концепції універсального дизайну;
- долати існуючі бар'єри, які заважають або обмежують рівний доступ до послуг і об'єктів, призначених для широкої громадськості;
- аналізувати сучасне організоване середовище, згідно принципів УД;
- надавати можливість вирішення різноманітних ситуацій за допомогою гнучких підходів та альтернативних способів;
- враховувати й дотримуватися принципів універсального дизайну в будь-якій діяльності за допомогою проектних технологій;
- застосовувати концепцію універсального дизайну й принципів доступності для забезпечення поваги прав кожної людини;
- дотримуватись стандартів архітектурної доступності закладів освіти;
- враховувати нові Державні будівельні норми при облаштуванні й організації освітнього середовища в закладах освіти;
- враховувати при плануванні та викладанні матеріалу стилі навчання кожного здобувача у класі;
- давати можливість в різні, прийнятні для учнів способи, демонструвати засвоєнні знання, опановані навички через різні продукти навчальної діяльності;
- розробити свою універсальну модель навчання, застосовуючи гнучкі й альтернативні способи представлення інформаційного матеріалу;
- керуватися ключовими категоріями доступності навчального середовища на уроці при організації інклюзивного навчання та диференційованого викладання.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- мотивація до впровадження та використання в практичній діяльності концепції універсального дизайну в освіті та навчанні;
- усвідомлення цінності багатоманітності та врахування і задоволення потреб кожного здобувача освітнього процесу;
- мотивація до навчання впродовж життя в професійній сфері, зокрема розвитку інклюзивної компетентності;

- мотивація до проектування, створення, поширення доступних матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами, враховуючи принципи універсального дизайну;
- усвідомлення цінності персоналізованого навчання, відкритість до інновацій, ставлення до оцінювання як до інструменту підтримки навчання.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації. Система оцінювання побудована на компетентнісному підході, зокрема під час практичних занять здійснюється формувальне оцінювання для відслідковування прогресу слухачів, їх здатності застосовувати здобуті знання під час виконання практичних робіт, надання зворотного зв'язку, коригування їх навчальної траєкторії; самооцінювання знаннєвого компоненту здійснюється за допомогою розроблених вправ. Підсумкове оцінювання проводиться у формі тесту з 15 завдань, значна частина завдань якого є компетентнісно орієнтованими. Максимальна кількість балів за тест - 15, прохідний бал - 10 (70 %).

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво.

Вартість: 525 грн

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з двох модулів та 7 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 15 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, - 15, прохідний бал - 10 (70 %). Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, - 16, з них 8 год - лекційні заняття, 7 год - практичні заняття, 1 год - контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Універсальний дизайн в сфері освітніх послуг					
Тема 1.1 Концептуальні основи універсального дизайну.	2				2
Тема 1.2. Універсальний дизайн в освіті.	1	1			2
Тема 1.3 Принципи універсального дизайну в освіті.	1	1			2
Тема 1.4 Архітектурна доступність закладів освіти.	2				2
Разом за модулем	6	2			8
МОДУЛЬ 2. Універсальний дизайн в навчальній діяльності					
Тема 2.1. Універсальний дизайн в навчанні. Універсальна модель навчання.	1	1			2
Тема 2.2. Принципи універсального дизайну в навчанні.		2			2

Тема 2.3. Ключові категорії доступності навчального середовища на уроці.		2			2
Разом за модулем	1	5			6
Підсумкові заходи				1	
Усього	8	7		1	16

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Універсальний дизайн в сфері освітніх послуг

Тема 1.1. Концептуальні основи універсального дизайну

Цілі сталого розвитку. Концепція Універсального дизайну. Нормативно-правова документація з УД в Україні. Історія походження та принципи УД. Підходи щодо використання УД: підхід заснований на правах людини, людино-орієнтований дизайн, дизайн-мислення, інклюзивний дизайн, дизайн для всіх. Інструменти УД. Сфери фокусування універсального дизайну: предмети, простір, інформація, послуги.

Тема 1.2. Універсальний дизайн в освіті

Поняття Універсального дизайну в освіті (УДО). УДО – підхід, що забезпечує філософську основу для розробки ширшого спектру навчальних продуктів та навколишнього середовища. Функції та принципи структури УДО. Переваги освітнього процесу з врахуванням принципів УДО. Приклади підходу універсальності в Законі України "Про освіту" від 5 вересня 2017 року.

Тема 1.3 Принципи універсального дизайну в освіті

Поняття принципів універсального дизайну в освіті. Приклади реалізації 7 принципів універсального дизайну в освіті в контексті організації сучасного освітнього середовища, реалізуючи концепцію "Нова українська школа". Переваги освітнього процесу з врахуванням принципів УДО, приклади застосування універсального дизайну в сфері освіти.

Тема 1.4 Архітектурна доступність закладів освіти

Поняття доступності та розумного пристосування. Загальні принципи і законодавча база архітектурної доступності. Правове забезпечення архітектурної доступності в Україні. Вимоги до архітектурної доступності навчальних закладів. Алгоритм проектування архітектурно-доступного закладу освіти. Доступність поза школою: прилегла територія, зона висадки учнів/пасажирів. Методика проведення аудитів доступності. Норми архітектурної доступності в навчальному закладі. Візуальна доступність.

МОДУЛЬ 2. Універсальний дизайн в навчальній діяльності

Тема 2.1. Універсальний дизайн в навчанні. Універсальна модель навчання

Поняття, принципи та завдання УДН. Індивідуальний підхід до процесу навчання. Вибір стратегій навчання згідно УД. Організація роботи в класі відповідно до потреб здобувачів освіти, врахування індивідуальних здібностей, інтересів, потреб та зацікавлень здобувачів освіти. Забезпечення розумними пристосуваннями всіх дітей закладу освіти.

Тема 2.2. Принципи універсального дизайну в навчанні

Принципи універсального дизайну в навчанні: варіативність способів подання навчального матеріалу, диференційованість способів самовираження, варіативність способів залучення до навчальної діяльності. Правила дотримання принципів УДН в практичній діяльності.

Тема 2.3. Ключові категорії доступності навчального середовища на уроці

П'ять ключових категорій доступності навчального середовища на уроці: фізичне середовище, навчальний матеріал, освітні ресурси, методи та прийоми навчання, очікувані результати навчання.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Вправа «Універсальний дизайн в різних сферах життєдіяльності». Слухачам пропонують віднайти приклади універсального дизайну, який оточує нас у повсякденному житті в різних сферах послуг.
2. Кейс «Поясни свій вибір». Слухачам пропонуються приклади універсального дизайну в різних сферах послуг. Завдання – визначити, якому принципу універсального дизайну відповідає наведений приклад.
3. Вправа «Знайди підхід універсальності» в нормативних документах та Законі України «Про освіту». Слухачам зачитує викладач статті закону України «Про освіту» та разом з ними аналізує приклади підходу універсальності.
4. Вправа «Маломобільні групи населення, хто вони?». Слухачам пропонують назвати періоди життя людини, коли вона перебуває в статусі маломобільних груп населення.
5. Кейс «Які для вас школи архітектурно доступні?». Завдання – назвіть критерії організації безбар'єрного архітектурного середовища у вашому освітньому закладі.
6. Кейс «Три правила впровадження архітектурної доступності в школі». Слухачам пропонують запам'ятати та апробувати правила на прикладі реальної ситуації, розібравши кожне правило детально.
7. Вправа «Визначте домінуючий стиль навчання дитини». Слухачам пропонують ситуації з професійної діяльності, зокрема спосіб викладання вчителем уроку. Завдання - визначити домінуючий стиль навчання здобувачів освіти.
8. «Три способи вираження». Запропонуйте у чаті 3 варіанти вираження здобувачем освіти своїх знань під час ваших уроків.
9. Вправа. Підберіть та озвучте приклади до кожної категорії доступності навчального середовища на уроці.
10. Кейс «Моя універсальна модель навчання». Створіть свою універсальну модель навчання, з врахуванням складових елементів та принципів універсального дизайну та презентуйте її.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>. Дата звернення: 07.05.2026.
2. Про архітектурну діяльність: Закон України від 13.12.2022р. № 2849-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 31. ст. 246.
3. Про будівельні норми: Закон України від 12.05.2022р. № 2254-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 5. ст.41.
4. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 01.12.2020р. № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 46. ст.411.
5. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2020 №898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartivpovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>. Дата звернення: 12.03.2026.
6. Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021р. №957. Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 06.09.2022р.
7. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: Наказ МОН України від 08.06.2018р. № 609.
8. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Nakaz_MON_1225.pdf. Дата звернення: 12.03.2026.
9. Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти: наказ МОН від 12.10.2022 № 904. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87557/. Дата звернення: 12.03.2026.
10. Про методичні рекомендації МОН України: Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації: Лист МОН України від 03.08.2023р. №1/11479-23.
11. Про освіту: Закону України від 5. 09.2017р. №2145-VIII. *Голос України*. 2017.27 верес. (№178-179). С.10-22.
12. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: постанова Кабінету Міністрів України від від 14.12.2016 р. №

988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.

13. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021р. №366-р.

14. Про схвалення рекомендацій щодо викладання інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2023р. №1046-р.

15. Щодо забезпечення доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами: Лист МОН України від 05.04.2019р. № 1/9-223.

Основна література

1. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посіб. Київ, 2013. 128 с.

2. Азін В. Приклади застосування універсального дизайну. URL: <https://www.slideshare.net/undpukraine/ss-56399768>

3. Байда Л. Простір без бар'єрів: як застосовувати в школі принципи універсального дизайну. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-pryntsypy-universalnogo-dyzajnu-v-shkoli/>

4. Байда Л. Ю Школа для кожного: навч. посіб. Київ, 2015. 60 с.

5. Байда Л. Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/>

6. Байда Л., Іванова О. Універсальний дизайн в медичних закладах: метод. посіб. / за заг. ред. О. Іванова; ПРООН в Україні, Спільна Програма Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні. Київ: Ваїте, 2019. 56с.

7. Давиденко Г. В. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.

8. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ : ТОВ Україна, 2019. 300с.

9. Про універсальний дизайн для навчання. URL: <http://udljournal.cast.org>

10. Пруетт С. Доступний дизайн, універсальний дизайн та інші терміни: розбираємося, що до чого / перекл. К. Біловол, Я. Бухта. URL: <https://ud.org.ua/statti/354-dostupnij-dizajn-universalnij-dizajnu-ta-inshi-termini-rozbiraemos-shcho-do-chogo>

11. Софій Н.З. Універсальний дизайн в освіті: посіб. Київ: ТОВ Плянди, 2015. 76с.

12. Створюйте динамічні навчальні середовища з підтримкою UDL. URL: <http://udlstudio.cast.org>

13. Тельна О.А., Маланчій В.О., Дацьо Н.О., Сидорів С.М., Селепій О.Д., Весніна Н.В., Приймак Н.П., Сидорів Л.М. Сходинки інклюзії: наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків / за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ, 2019. 155с.

14. Універсальний дизайн для навчання (UDL) як підхід до проектування навчання. URL: <http://udlselfcheck.cast.org>

15. Універсальний дизайн: світ зручний для кожного. Програма розвитку ООН в Україні. URL: <https://www.google.com/search>

Додаткова література

1. Бирко Н.М. Архітектурна доступність закладів освіти – один із шляхів реалізації універсального дизайну. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*: матеріали I всеукр. міждисципл. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 8 квітня 2021р. / упор. З.І. Удич. Тернопіль: ТНПУ, 2021. С. 16-20.

2. Бирко Н.М. Безбар'єрність – нова суспіна норма в Україні. *Інклюзія в Україні в умовах війни: виклики та перспективи*: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 15 трав. 2025р.). Хмельницький: ХІСТ Університету «Україна», 2025. С. 29-32.

3. Бирко Н.М. Врахування багатоманітності здобувачів освіти підходами універсального дизайну. *Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика*: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2024. С. 55-58.

4. Бирко Н.М. Ненасильницьке спілкування – один із пріоритетних підходів універсального дизайну у викладанні в сучасних закладах освіти // *Збірник тез Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія»*, 23-24 серпня 2022 р. за заг. ред. З. П. Ленів. Львів, 2022. С.13-16.

5. Бирко Н.М. Підготовка педагогічних працівників до реалізації цілей сталого розвитку засобами універсального дизайну з врахуванням багатоманітності здобувачів освіти. *Світові освітні тренди: навчання впродовж життя в інформаційному суспільстві*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. присвяченої 190-річчю Університету та 50-річчю Інституту. м. Київ, 20-21 червня. 2024 р. Київ, 2024. С. 38-43.

6. Бирко Н.М. Підхід універсального дизайну у викладанні філологічних дисциплін в закладах загальної середньої освіти. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика*: зб. наук. праць. 19 берез. 2021р. Хмельницький: Випуск дев'ятий. 2021. С. 32-37.

7. Бирко Н.М. Практикуємо концепцію універсального дизайну через задоволення потреб здобувачів освітніх послуг. *Освітній фокус*. Хмельницький. 2022. Грудень. №3. С. 2-4.

8. Бирко Н.М. Пріоритетні підходи універсального дизайну //Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 3 (140). Одеса, 2022. С.46-52.
9. Бирко Н.М. Умови створення ефективного інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах освіти. *Здобувач освіти в НУШ: домінанти розвитку та шляхи мобілізації ресурсів*: зб. наукових праць за матеріалами роботи всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 15 квітня 2021р. С. 29-35.
10. Бирко Н.М. Універсальний дизайн – одна із дієвих концепцій в роботі вчителя щодо забезпечення індивідуальних потреб учнів. *Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення*: зб. тез доповідей всеукр. наук-практ. онлайн-конф. Одеської академії неперервної освіти. 30 квітня 2021р. Одеса: Астропринт, 2021. С. 12-15.
11. Бирко Н.М. Універсальний дизайн – потреба та необхідність у забезпеченні якісних освітніх послуг сьогодення. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. у 2 томах. Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. 31 берез.-2 квіт. 2021р. Харків: Мітра, 2021. Т.1. С. 184-188.
12. Бирко Н.М. Універсальний дизайн в роботі керівника закладу освіти: потреба та необхідність. *Управління закладом освіти в умовах розбудови Нової української школи і нових суспільних викликів: досвід та перспективи*: зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. /за ред. В.В. Гуменюк, С.В. Білошицького. Хмельницький:ХОІППО, 2025. С.19-22.
13. Бирко Н.М. Універсальний дизайн для всіх і кожного: навчальний курикулум. Хмельницький, 2024. 56с.
14. Бирко Н.М. Універсальний дизайн для всіх і кожного: універсальний навчально-методичний посібник. Хмельницький, 2024. 82с.
15. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. — [Електронне видання]. — Київ : Педагогічна думка, 2023. — 187 с. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Osvitni_vtraty.pdf. Дата звернення: 06.05.2026.
16. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Міністерство освіти і науки України, Український інститут розвитку освіти (2024). Київ: МОН України. 26 серпня 2024 р.
17. Byrko, N. ., Tolchieva, H. ., Babiak, O. ., Zamsha, A. ., Fedorenko, O. ., & Adamiuk, N. . (2021). Formação de professores para implantação de projeto universal em atividades educativas. *Laplage Em Revista*, 7(Extra-D), p.137-149. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-D1079p.137-149>